

แบบฟอร์มรายงานเรื่องเต็ม ผลการทดลองสิ้นสุดปีงบประมาณ 2557

1. ชื่อแผนงานวิจัย วิจัยและพัฒนาชาน้ำมัน
2. ชื่อโครงการวิจัย เทคโนโลยีการผลิตชาน้ำมัน
ชื่อกิจกรรม เทคโนโลยีการผลิตชาน้ำมัน
3. ชื่อการทดลอง การเจริญเติบโต การออกดอกติดผลและการพัฒนาของผลชาน้ำมันในภาคเหนือตอนบน
Growth Flowering Fruit Setting and Fruit Development of Oil Tea in the Northern Region
4. คณะผู้ดำเนินงาน นิพนธ์ สุขวิบูลย์^{1/} ศิริพร มะเจี้ยว^{1/}
สมพล นิลเวศน์^{2/} ทิวาพร ผดุง^{3/}

5. บทคัดย่อ

ชาน้ำมัน (*Camellia oleifera* Abel) มีถิ่นกำเนิดและปลูกในสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้นำมาปลูกในประเทศไทยมากกว่า 4,000 ไร่ตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมาการศึกษาพัฒนาการของใบการออกดอกติดผลและการพัฒนาของผลชาน้ำมันในภาคเหนือตอนบนเพื่อใช้แนะนำเกษตรกรและเป็นแนวทางวิจัยพัฒนาการปลูกชาน้ำมัน ดำเนินการที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวง (โป่งน้อย) เชียงใหม่ อ. แม่วาง จ. เชียงใหม่ ระหว่าง ปี 2556-2557 โดยใช้ต้นชาน้ำมันพันธุ์อินทนนท์ C-O-E หูหนาน #1 และกวางสี #2 พันธุ์ละ 10 ต้นจากการศึกษาพบว่า ความกว้างและความยาวของใบเพิ่มขึ้นแบบ simple sigmoid curve ใช้เวลาเฉลี่ย 28.5 วันจนใบขยายใหญ่เต็มที่ การเปลี่ยนแปลงค่า Fv/Fm ratio และ SPAD unit ของใบในรอบปีไม่แตกต่างกัน และทิศทางการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอนจึงอาจสรุปได้ว่าปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบและความเครียดของพืชไม่ใช่ปัจจัยหลักควบคุมในการการออกดอกของชาน้ำมัน ปริมาณ TNC ในใบเริ่มลดลงจากเดือนมกราคมจนถึงพฤษภาคมแล้วเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึงเดือนตุลาคม ในขณะที่ปริมาณ TN ในใบมีการเปลี่ยนแปลงปริมาณในรอบปีน้อยมาก ปริมาณ TNC ในใบจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งในการควบคุมการออกดอกของชาน้ำมัน การติดผลค่อนข้างต่ำโดยพันธุ์ C-O-E หูหนาน#1 และกวางสี #2 ติดผลเฉลี่ย 20.93 23.68 และ 22.00% ตามลำดับน้ำหนักเมล็ด น้ำหนักเปลือกและน้ำหนักผลแต่ละพันธุ์แตกต่างกันและการเพิ่มขึ้นของน้ำหนักเป็นแบบ simple sigmoid curve ซึ่งใช้เวลา 8-9 เดือนพัฒนาจนผลแก่เต็มที่ ผลพันธุ์ C-O-E หูหนาน#1 และกวางสี#2 มีจำนวนเมล็ด 4.80 3.87 และ 4.33 เมล็ด/ผล ตามลำดับ

6. คำนำ

ชาน้ำมัน (*Camellia oleifera* Abel) มีแหล่งกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปลูกเป็นการค้าแถบมณฑลตอนใต้สาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น หูหนาน กวางตุ้ง กวางสีและฟูเจี้ยน ต้นเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม่ผลัดใบมีใบเดี่ยวรีแกมรูปไข่ ปลายใบแหลมมน ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย ออกดอกกลีบดอกสีขาวตามซอกใบ ผลทรงกลม เมื่อแก่เต็มที่จะแตกเป็นแฉก ในแต่ละแฉกมีเมล็ดอยู่ภายในซึ่งใช้สกัดเป็นน้ำมันได้ น้ำมันเมล็ดชามีสรรพคุณใกล้เคียงกับน้ำมันมะกอก จึงได้รับสมญานามว่า “น้ำมันมะกอกแห่งตะวันออก” คือ สามารถนำมาประกอบอาหารหรือใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางได้ นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณทางยา คือ สร้างภูมิคุ้มกัน ลดความเสี่ยงโรคหัวใจ หลอดเลือด มะเร็งและเบาหวาน

เมื่อปี 2548 มูลนิธิชัยพัฒนาได้ร่วมกับโครงการพัฒนาโดยตงตงสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกชาน้ำมันในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้รับเมล็ดพันธุ์จากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาเพาะและปลูกมากกว่า 4,000 ไร่ เช่น บริเวณโครงการพัฒนาโดยตงตง บ้านปางมะหัน บ้านปูนะ อ. แม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย เพื่อผลิตและจำหน่ายผลผลิตให้โรงงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาชาน้ำมัน ซึ่งตั้งอยู่ที่ อ. แม่สาย จ. เชียงราย ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อวิจัยและผลิตน้ำมันจากชา น้ำมันและพืชชาอื่นได้ตลอดปีนอกจากนี้ยังร่วมกับสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 รับรองแหล่งผลิตตามระบบจัดการคุณภาพ GAP พืช

การปลูกชาน้ำมันในปัจจุบันมักประสบปัญหาการเจริญเติบโตช้าและติดผลหรือผลผลิตต่ำ นอกจากนี้ยังทยอยออกดอกติดผลหลายรุ่น ทำให้เกษตรกรต่อการปฏิบัติดูแลรักษาและใช้แรงงานงานเก็บเกี่ยวผลผลิตสูง การศึกษาการเจริญเติบโตการออกดอกติดผลและการพัฒนาของผลชาน้ำมันที่ปลูกในภาคเหนือตอนบนจะทำให้ทราบข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ

เจริญเติบโตและพัฒนาการของขาน้ำมันสำหรับให้คำแนะนำในการปฏิบัติดูแลรักษาแก่เกษตรกรผู้ปลูกขาน้ำมันอย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนใช้เป็นแนวทางสำหรับวางแผนงานวิจัยเพิ่มผลผลิตและคุณภาพขาน้ำมันต่อไป

^{1/} สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 กรมวิชาการเกษตร

^{2/} ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร

^{3/} สำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร กรมวิชาการเกษตร

7. วิธีดำเนินการและอุปกรณ์

7.1 อุปกรณ์ที่ใช้ทดลอง

1. ต้นขาน้ำมันอายุ 8-10 ปี จำนวน 5 พันธุ์ คืออินทนนท์ หนร้อน C-O-E หูหนาน #1 และกางสี #2 พันธุ์ละ 10 ต้น (ภาพที่ 1)

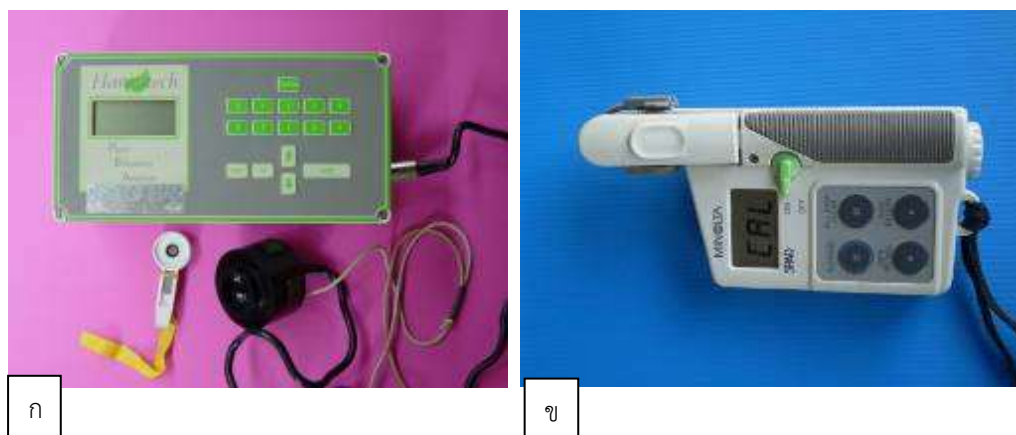
ก

ข

ภาพที่ 1 ต้นขาน้ำมันพันธุ์หูหนาน #1 (ก) และพันธุ์หนร้อน (ข)

2. ปุ๋ยคอกเช่น ชีว และปุ๋ยเคมี เช่น สูตร 46-0-00-60-0 และ 0-0-60
3. สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช
  - สารฆ่าแมลง เช่น คาร์บาริลและไซเพอร์เมทริน
  - สารป้องกันกำจัดโรคพืช เช่น โพรครอราซ เมทาแลกซิลและคาร์เบนดาซิม
4. วัสดุ-อุปกรณ์อื่นๆ เช่น กรรไกรตัดแต่งกิ่งและถุงกระดาษสีน้ำตาล
5. สารเคมีและอุปกรณ์สำหรับวิเคราะห์ปริมาณ Total nonstructural carbohydrate (TNC) และปริมาณ Total carbohydrate (TN) เช่น H_2SO_4 , Nelson's reagent A, Nelson's reagent B, Arsenomolybdic acid reagent, hot air oven, water bath, fine grinder และ spectrophotometer
6. เครื่อง Plant Efficiency Analyzer (PEA; Hansitech, England) สำหรับวัดค่าประสิทธิภาพของคลอโรฟิลล์ในใบ (chlorophyll fluorescence, Fv/Fm ratio) (ภาพที่ 2ก)
7. เครื่องวัดความเขียวของใบ Chlorophyll meter (SPAD-502; Minolta Co. Ltd., Japan) สำหรับวัดปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบ (leaf chlorophyll content) (ภาพที่ 2ข)

ภาพที่ 2 เครื่องมือ Plant Efficiency analyzer (ก) และ Chlorophyll meter (ข)

7.2 วิธีดำเนินการ

แบบการทดลอง

ไม่มีการวางแผนการทดลอง

วิธีปฏิบัติการทดลอง

- ปฏิบัติดูแลรักษาต้นทดลอง
  - ใส่ปุ๋ยคอกอัตรา 5-10 กิโลกรัม/ต้น/ปี
  - ใส่ปุ๋ยเคมีที่มีสัดส่วน N: P: K = 5:3:4 อัตรา 0.5-1.0 กิโลกรัม/ต้น/ปี
  - ให้น้ำด้วยระบบสปริงเกอร์ทุกสัปดาห์ในช่วงฤดูแล้ง
  - ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น โรคราน้ำค้าง โรคแอนแทรคโนส หนอนคืบและด้วงกัดกินใบ
- สุ่มหมายใบที่แตกใหม่รอบทรงพุ่มจำนวน 10 ใบต่อต้น จำนวน 5 ต้น วัดความกว้างและความยาวของใบที่เพิ่มขึ้นทุก 5 วัน จนใบมีขนาดคงที่ไม่เพิ่มขึ้น
- วัดค่าประสิทธิภาพคลอโรฟิลล์ในใบ (Fv/Fm ratio) ซึ่งบ่งชี้สภาวะเครียดของต้นพืชที่อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิต่ำและขาดธาตุอาหารบางชนิด โดยสุ่มหมายใบที่แก่รอบทรงพุ่มจำนวน 10 ใบต่อต้น จำนวน 5 ต้น วัดค่า Fv/Fm ratio ที่ด้านบนของใบเดิมทุก 2 สัปดาห์ด้วยเครื่อง Plant Efficiency Analyzer โดยใช้ตัวหนีบจับที่ใบระหว่างขอบและเส้นกลางใบไม่ให้ได้รับแสงประมาณ 30 นาที (dark adaptation) ก่อนวัดค่า Fv/Fm ratio (ภาพที่ 3ก)
- วัดค่าความเขียวของใบด้วยเครื่อง Chlorophyll meter โดยสุ่มหมายใบที่แก่รอบทรงพุ่มจำนวน 10 ใบต่อต้น จำนวน 5 ต้น วัดค่า SPAD ที่ด้านบนระหว่างขอบใบและเส้นกลางใบของใบเดิมทุก 7 วัน (ภาพที่ 3ข) อ่านค่าความเขียวของใบที่มีหน่วยเป็น SPAD unit

ก

ข

ภาพที่ 3 การใช้ตัวหนึบก่อนวัดค่า Fv/Fm ratio (ก) และการวัดความเขียวของใบ (ข)

5. บันทึกปริมาณ TNC และ TN ในรอบปีของใบชาน้ำมัน 5 พันธุ์ โดยทุกเดือนสุ่มเก็บตัวอย่างใบที่แก่รอบทรงพุ่ม จำนวน 20 ใบต่อพันธุ์ บรรจุตัวอย่างใบในถุงกระดาษสีน้ำตาลและนำมาหยั่งห้องปฏิบัติการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ล้างทำความสะอาดใบด้วยน้ำกลั่น 1-2 ครั้ง บรรจุตัวอย่างใบในถุงกระดาษสีน้ำตาลและอบในตู้อบความร้อนที่อุณหภูมิ 60°C นาน 2 วันหรือจนใบมีน้ำหนักแห้งคงที่ จากนั้นจึงบดตัวอย่างใบแห้งให้ละเอียดก่อนใส่ในของกระดาษสีน้ำตาลที่ปิดสนิท เก็บรักษาตัวอย่างไว้ในโถแก้วดูความชื้นที่อุณหภูมิห้องเพื่อรอการวิเคราะห์ต่อไป

เมื่อต้องการวิเคราะห์จึงชั่งน้ำหนักตัวอย่างใบที่บดแล้ว โดยแบ่งตัวอย่างใบเป็นสองส่วน คือส่วนหนึ่งนำไปวิเคราะห์ปริมาณไนโตรเจนรวม (Total nitrogen; TN) (ตามขั้นตอนภาคผนวกที่ 1) โดยกลั่นตามวิธีของจักรพงษ์และคณะ (2536) ที่ห้องปฏิบัติการสำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตการเกษตร อีกส่วนหนึ่งนำวิเคราะห์ปริมาณคาร์โบไฮเดรตที่ไม่ใช่โครงสร้าง (Total nonstructural carbohydrate; TNC) โดยการสกัดตามวิธีของ Smith (1969) แล้ววิเคราะห์ปริมาณ TNC ด้วยวิธี Nelson's reducing procedure (Hodge and Hofritter, 1982) (ตามขั้นตอนภาคผนวกที่ 2) ที่ห้องปฏิบัติการสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1

6. บันทึกการติดผลของชาน้ำมัน 3 พันธุ์ คือ C-O-E หูหนาน #1 และ กวางสี #2 โดยสุ่มผูกป้ายดอกที่ยังไม่บานรอบทรงพุ่ม พันธุ์ละ 5 ต้นและต้นละ 20 ดอก บันทึกการติดผลเมื่อเริ่มติดผลและคำนวณเป็นเปอร์เซ็นต์การติดผล

7. บันทึกการพัฒนาการของผลชาน้ำมัน 3 พันธุ์ คือ C-O-E หูหนาน #1 และ กวางสี #2 โดยสุ่มผูกป้ายผลที่มีขนาด 0.5 ซม. รอบทรงพุ่ม พันธุ์ละ 5 ต้นและต้นละ 20 ผล เก็บตัวอย่างผลพันธุ์ละ 5 ผลต่อครั้งต่อเดือน นำตัวอย่างผลมาบันทึกขนาดผล น้ำหนักผล น้ำหนักเปลือกและน้ำหนักเมล็ด นำข้อมูล

8. บันทึกข้อมูลอุณหภูมิตามวันได้แก่ อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์และปริมาณน้ำฝน

8. ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการ

เริ่มต้น ตุลาคม 2556 สิ้นสุด กันยายน 2557

ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (โป่งน้อย) อ. แม่วาง จ. เชียงใหม่

สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 อ. เมือง จ. เชียงใหม่

9. ผลการทดลองและวิจารณ์

9.1 ลักษณะพฤกษศาสตร์

1. ต้นสูงเต็มที่ประมาณ 4 เมตร ไม่ผลัดใบทรงพุ่มหลายแบบเช่น ปิรามิด ทรงกระบอกและทรงกลม
2. ใบเป็นใบเดี่ยว ใบอ่อนมีสีbronzeแดง ใบแก่มีสีเขียว รูปร่างรีหรือไข่ แผ่นใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ด้านบนเป็นมัน ด้านใต้ใบมีขนอ่อนปกคลุม ขอบใบหยักแบบฟันเลื่อย ปลายใบแหลมหรือรูปไข่ การจัดเรียงใบเป็นแบบสลับ 1 ใบต่อ 1 ข้อ
3. ดอกเกิดที่ซอกใบ ดอกมีทั้งดอกเดี่ยวและดอกช่อ ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงสีเขียว กลีบดอกสีขาว 4-8 กลีบ ปลายกลีบมนและหยักเว้า เป็นดอกสมบูรณ์เพศที่มีทั้งเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียอยู่ในดอกเดียวกัน เกสรตัวผู้มีสีเหลืองดอกเกสรตัวเมียเชื่อมติดกัน รังไข่มีขนปกคลุม กลีบดอกและเกสรตัวผู้ร่วงโรยหลังดอกบานหรือผสมแล้ว 1-2 วัน จากนั้นรังไข่เริ่มขยายขนาดขึ้น (ภาพที่ 4)

4. ผลค่อนข้างกลม ผลอ่อนมีขนปกคลุมเปลือกผลเรียบและหนาสีเขียวอมน้ำตาล ผลแบ่งเป็นช่อง 3-4 ช่อง เมื่อผลแก่เต็มที่เปลือกผลจะแตกเป็นแฉกและมีเมล็ดหลุดร่วงออกมา (ภาพที่ 5)

5. เมล็ดมี 1-2 เมล็ดอยู่ในแต่ละช่องผล เนื้อในเมล็ดสีขาว เปลือกหุ้มเมล็ดสีน้ำตาลดำ (ภาพที่ 6)

ก

ข

ภาพที่ 4 ช่อดอก (ก) และดอก (ข) ของชาน้ำมันในระยะพัฒนาการต่างๆ

ก

ข

ค

ภาพที่ 5 ผลอ่อน (ก) ผลกำลังพัฒนา (ข) และผลแก่เต็มที่จนเปลือกผลแตก (ค)

ก

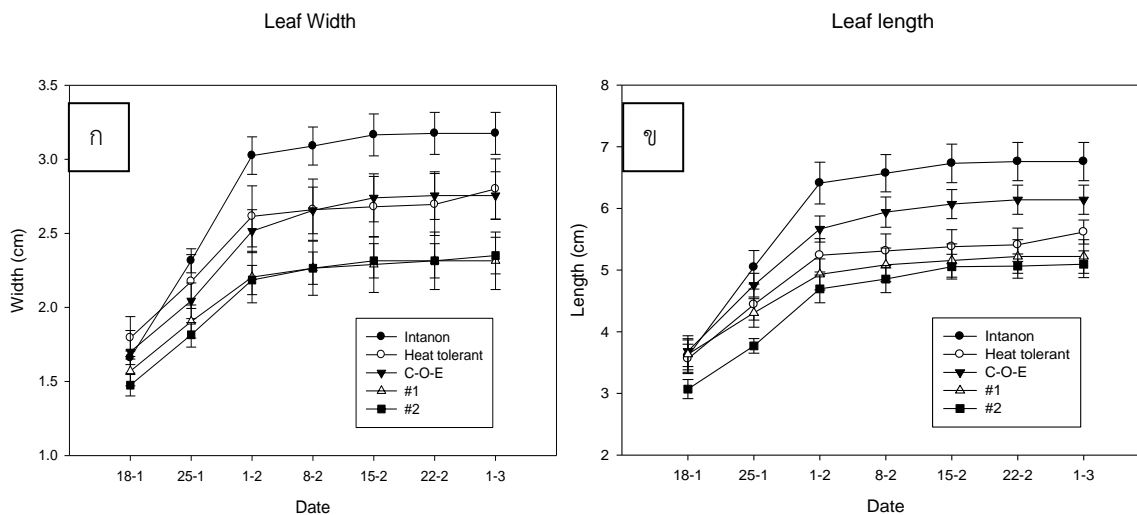

ข

ภาพที่ 6 เมล็ดอ่อน (ก) และเมล็ดแก่เต็มที่ของชาน้ำมัน (ข)

9.2 พัฒนาการของใบ

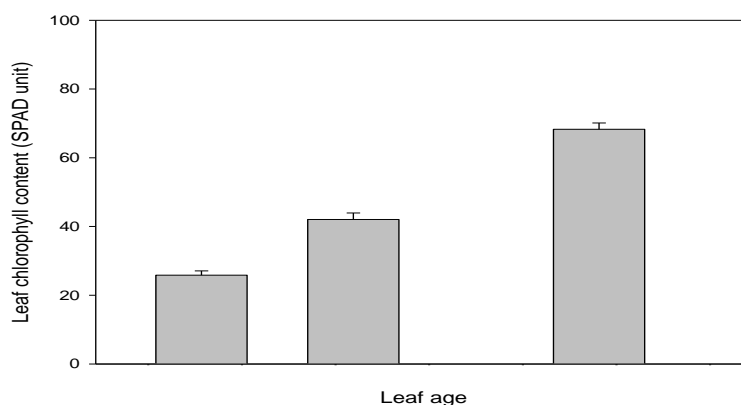
การเพิ่มขึ้นของขนาดใบชาน้ำมันทั้ง 5 พันธุ์มีรูปแบบ simple sigmoid curve ตามสมการ $Y = a + b / \{1 + \exp[-(x - c) / d]\}$ โดยใช้เวลาเฉลี่ย 28.5 วันจนใบมีขนาดความกว้างและความยาวใบขยายเต็มที่ ใบชาน้ำมันพันธุ์อินทนนท์มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ กว้าง 3.2 เซนติเมตรและยาว 6.8 เซนติเมตร ตามลำดับ แต่ใบพันธุ์หุนาน #1 และ กวางสี #2 มีขนาดไม่แตกต่างกันและเล็กที่สุด คือ กว้าง 2.3 เซนติเมตร และยาว 5.2 เซนติเมตร ตามลำดับ (ภาพที่ 7)

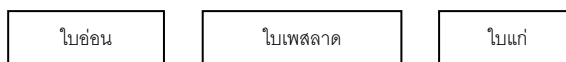

ภาพที่ 7 ความกว้าง (ก) และความยาว (ข) ($\pm$ SE) ของใบชาน้ำมัน ปี 2556

9.3 การเปลี่ยนแปลงค่าประสิทธิภาพของคลอโรฟิลล์ (Fv/Fm ratio) ในใบ

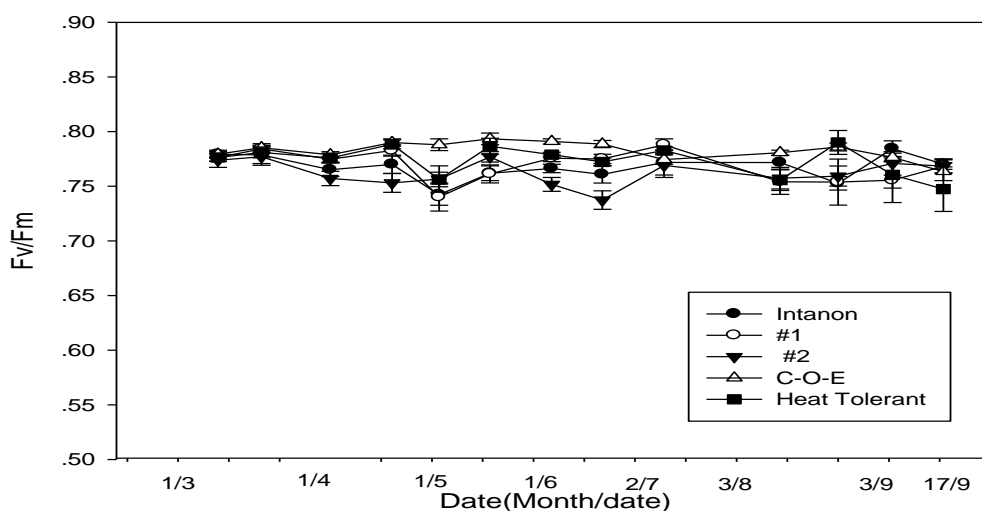
ค่าประสิทธิภาพของคลอโรฟิลล์ในใบ (Fv/Fm ratio) มีค่าสูงขึ้นตามอายุหรือความแก่ของใบ เช่น ค่า Fv/Fm ratio ของใบอ่อน ใบเพสลาดและใบแก่เต็มที่ชาน้ำมันพันธุ์อินทนนท์เท่ากับ 0.7394 ± 0.006 0.7779 ± 0.012 และ 0.8043 ± 0.041 ตามลำดับ (ภาพที่8) ซึ่งถ้าค่า Fv/Fm ratio ของใบพืชที่แก่เต็มที่ค่ามากกว่า 0.700 ถือว่าพืชชนิดนั้นที่ไม่อยู่ในสภาพเครียดอันเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิต่ำหรือขาดธาตุอาหาร ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงกำหนดที่จะวัดค่า Fv/Fm ratio ของใบชาน้ำมันที่แก่เต็มที่

ภาพที่ 8 ค่า Fv/Fm ratio ($\pm$ SE) ของใบอ่อน ใบเพลสลาดและใบแก่ของขาน้ำมันอินทนนท์ ปี 2556

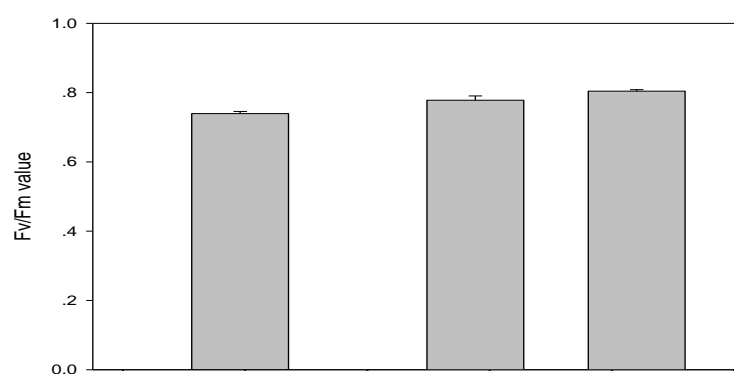
การวัดค่า Fv/Fm ratio ใบแก่เต็มทีของขาน้ำมัน 5 พันธุ์พบว่า ค่า Fv/Fm ratio ของขาน้ำมันในแต่ละเดือนมีค่าต่างกัน ค่า Fv/Fm ratio ในเดือนเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยและทิศทางเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน นอกจากนี้ค่า Fv/Fm ratio ของใบแก่เต็มทีของขาน้ำมันทั้ง 5 พันธุ์มากกว่า 0.700 ซึ่งบ่งชี้ว่าต้นขาน้ำมันไม่อยู่ในสภาพเครียดเนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม แม้ในช่วงก่อนออกและกำลังออกดอกในช่วงเดือนสิงหาคม (ภาพที่ 9)

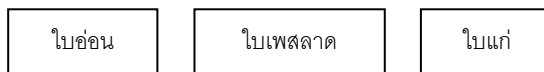

ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงค่า Fv/Fm ratio ของใบแก่ขาน้ำมัน 5 พันธุ์ ปี 2556

9.4 การเปลี่ยนแปลงปริมาณคลอโรฟิลล์ (Chlorophyll content) ในใบ

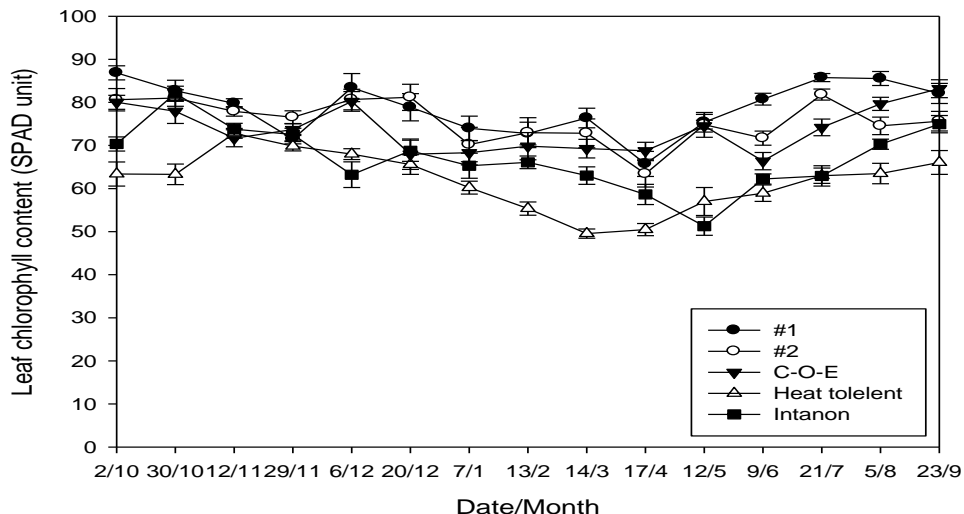
การวัดความเขียวของใบ (SPAD unit) ด้วยเครื่อง Chlorophyll meter พบว่า ค่า SPAD unit ของใบขาน้ำมันเพิ่มขึ้นตามอายุใบ เช่น ค่า SPAD unit ใบอ่อน ใบเพลสลาดและใบแก่ของขาน้ำมันพันธุ์อินทนนท์ เท่ากับ 25.83 ± 1.25 , 42.05 ± 1.88 และ 68.30 ± 1.82 ตามลำดับ (ภาพที่ 10) อย่างไรก็ตามการศึกษาของ Liang et al. (1988) พบว่า ใบขาน้ำมันอายุ 2 ปีเป็นใบที่มีปริมาณคลอโรฟิลล์และประสิทธิภาพการสังเคราะห์แสงสูงสุดแต่กลับลดลงเมื่อใบมีอายุ 3 ปีหรือมีอายุมากขึ้นจนใกล้หลุดร่วง ดังนั้นจึงกำหนดวัดค่า SPAD unit ของใบขาน้ำมันที่แก่ตลอดการศึกษารุ่นนี้

ภาพที่ 10 ค่า SPAD unit ใบอ่อน ใบเฟสลาดและใบแก่ของขาน้ำมันพันธุ์อินทนนท์ ปี 2557

ปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบพืชเป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาของคลอโรพลาสต์ ประสิทธิภาพการสังเคราะห์แสง ปริมาณไนโตรเจนหรือความสมบูรณ์ต้นพืช เครื่อง SPAD-502 meter ใช้วัดปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบโดยวัดเป็นค่า SPAD Unit หรือสัดส่วนของปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบ (Uddling et al., 2007) จากการวัดค่า SPAD unit ระหว่างเดือนตุลาคม 2556 ถึงกันยายน 2557 พบว่า ค่า SPAD Unit ของใบขาน้ำมันแต่ละพันธุ์แตกต่างกัน เช่น เดือนตุลาคม 2556 ค่า SPAD unit ของใบขาน้ำมันพันธุ์ หูหนาน #1 กวางสี #2 C-O-E ทนร้อนและอินทนนท์ เท่ากับ 86.86 ± 1.62 80.62 ± 2.58 80.02 ± 1.62 6.39 ± 2.79 และ 70.35 ± 1.63 ตามลำดับ โดยค่า SPAD unit ของใบขาน้ำมันทุกพันธุ์ผันแปรในรอบปีและมีทิศทางเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน แต่มีแนวโน้มว่าลดลงเล็กน้อยจากเดือนตุลาคม 2556 จนถึงเดือนมีนาคม 2557 แล้วเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงเดือนกันยายน 2557 (ภาพที่ 11) จึงอาจสรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงคลอโรฟิลล์ในใบอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักที่ควบคุมการออกดอกของขาน้ำมันปี 2557 ในสภาพแวดล้อมที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่

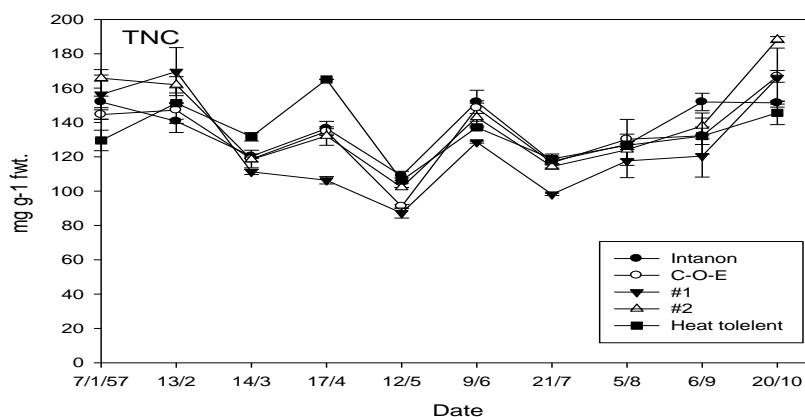

ภาพที่ 11 การเปลี่ยนแปลงค่า SPAD unit ของใบขาน้ำมัน 5 พันธุ์ ปี 2557

9.5 การเปลี่ยนแปลงปริมาณ total nonstructural carbohydrate (TNC) ของใบ

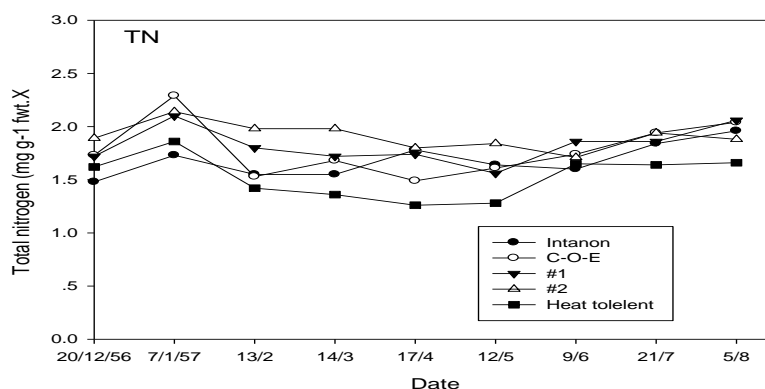
การเก็บตัวอย่างใบชา น้ำมันเพื่อวิเคราะห์ปริมาณ TNC ทุกเดือน พบว่า ปริมาณ TNC ในใบชา น้ำมันแต่ละพันธุ์ แตกต่างกัน เช่น ในเดือนมกราคม 2557 ใบชา น้ำมันพันธุ์อินทนนท์ C-O-E หูหนาน #1 กวางสี #2 และทนร้อน มีปริมาณ TNC เฉลี่ย 151.95 ± 3.35 144.60 ± 2.74 156.30 ± 14.48 165.84 ± 1.78 และ 129.50 ± 5.99 $\text{mg g}^{-1} \text{fw}$ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงปริมาณ TNC แต่ละพันธุ์ในรอบปีมีรูปแบบหรือแนวโน้มคล้ายคลึงกัน โดยปริมาณ TNC เฉลี่ยของเดือนมกราคมเท่ากับ 149.64 $\text{mg g}^{-1} \text{fw}$ แล้วลดลงเป็น 99.1 $\text{mg g}^{-1} \text{fw}$ ในเดือนพฤษภาคม แล้วมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกจนมีปริมาณ TNC เฉลี่ย 163.7 $\text{mg g}^{-1} \text{fw}$ ในเดือนตุลาคม 2557 (ภาพที่ 12) จึงเป็นไปได้ว่าปริมาณ TNC ในใบเป็นปัจจัยหนึ่งในการควบคุมการออกดอกของชา น้ำมันปี 2557 ในสภาพแวดล้อมศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่

ภาพที่ 12 การเปลี่ยนแปลงปริมาณ TNC ในใบชา น้ำมัน 5 พันธุ์ ปี 2557

9.6 การเปลี่ยนแปลงปริมาณ total nitrogen (TN) ของใบ

การเก็บตัวอย่างใบชา น้ำมันเพื่อวิเคราะห์ปริมาณ TNC ทุกเดือน พบว่า ปริมาณ TN ในใบชา น้ำมันแต่ละพันธุ์ แตกต่างกัน เช่น ในเดือนธันวาคม 2556 ใบชา น้ำมันพันธุ์อินทนนท์ C-O-E หูหนาน #1 กวางสี #2 และทนร้อน มีปริมาณ TN เฉลี่ย 1.48 1.73 1.72 1.89 และ 1.62 $\text{mg g}^{-1} \text{fw}$ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงปริมาณ TN แต่ละพันธุ์ในรอบปีมีน้อยมากและมีรูปแบบหรือแนวโน้มคล้ายคลึงกัน (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 การเปลี่ยนแปลงปริมาณ TN ในใบชา น้ำมัน 5 พันธุ์ ปี 2557

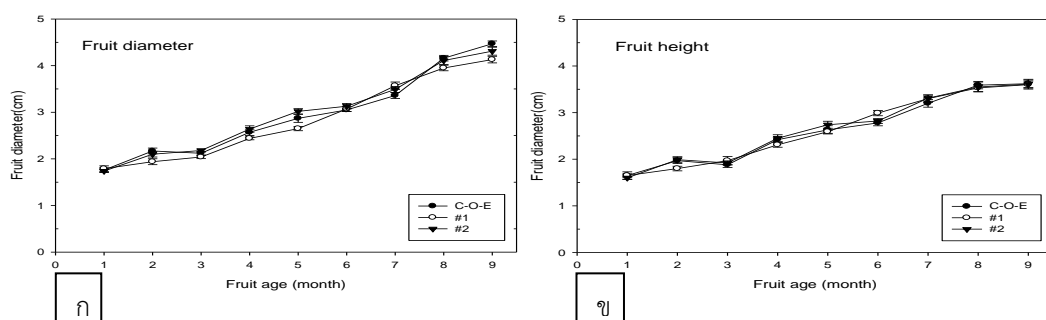
9.7 การออกดอกและติดผล

ในสภาพแวดล้อมที่ศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ปี 2556/57 ชาน้ำมันพันธุ์หุหนาน #1 กวางสี #2 และ C-O-E ออกดอกและติดผล 2 ช่วง คือเดือนสิงหาคมและเดือนธันวาคม แต่ปริมาณการออกดอกเดือนธันวาคมมีมากกว่าเดือนสิงหาคม ในขณะที่ชาน้ำมันพันธุ์ทร้อนไม่ออกดอกและพันธุ์อินทนนท์ออกดอกน้อยมาก ในการศึกษานี้จึงบันทึกข้อมูลติดผลเพียง 3 พันธุ์คือ C-O-E หุหนาน #1 และกวางสี #2 ซึ่งติดผลเฉลี่ย 20.93 23.68 และ 22.00 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ การศึกษาของ Song T. and Zeng F. (1991) รายงานว่า การติดผลของชาน้ำมันขึ้นกับจำนวนตาดอก โดยจำนวนผลมีความสัมพันธ์กับจำนวนตาดอกตามสมการพาราโบลา $Y = -0.0193X^2 + 0.8687X - 1.1039$

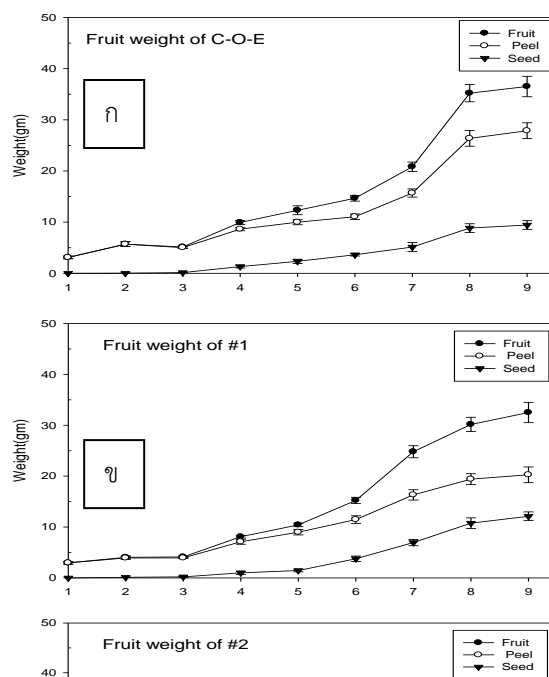
9.8 พัฒนาการของผล

เนื่องจากชาน้ำมันพันธุ์ทร้อนและพันธุ์อินทนนท์ออกดอกและติดผลน้อยไม่เพียงพอต่อการเก็บตัวอย่าง การเพิ่มความกว้างและความสูงของผลพันธุ์ C-O-E หุหนาน #1 และกวางสี #2 โกล้เคียงและมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน ผลอายุ 9 เดือนของพันธุ์ C-O-E หุหนาน #1 และกวางสี #2 มีความกว้างเฉลี่ย 4.47 ± 0.06 4.13 ± 0.07 และ 4.31 ± 0.08 เซนติเมตร มีความสูงเฉลี่ย 3.62 ± 0.07 3.60 ± 0.07 และ 3.61 ± 0.10 เซนติเมตร ตามลำดับ (ภาพที่ 14)

การเพิ่มขึ้นของน้ำหนักเมล็ด เปลือกและผลชาน้ำมันพันธุ์ C-O-E หุหนาน#1 และกวางสี #2 เป็นแบบ simple sigmoid curve (ภาพที่ 16) โดยหลังติดผล 9 เดือนผลชาน้ำมันพันธุ์ C-O-E มีน้ำหนักผล 36.51 ± 1.99 กรัม น้ำหนักเปลือก 27.87 ± 1.54 กรัมและน้ำหนักเมล็ด 9.44 ± 0.85 กรัม ผลชาน้ำมันพันธุ์หุหนาน #1 มีน้ำหนักผล 32.51 ± 1.99 กรัม น้ำหนักเปลือก 20.27 ± 1.54 กรัมและน้ำหนักเมล็ด 12.12 ± 0.85 กรัม ตามลำดับ ผลชาน้ำมันพันธุ์กวางสี #2 มีน้ำหนักผล 35.72 ± 1.67 กรัม น้ำหนักเปลือก 23.45 ± 1.35 กรัมและน้ำหนักเมล็ด 12.17 ± 0.85 กรัม ตามลำดับ ผลชาน้ำมันแต่ละพันธุ์มีจำนวนเมล็ดในผลที่แตกต่างกัน โดยพันธุ์ C-O-E หุหนาน #1 และกวางสี #2 มีจำนวนเมล็ดในผลเฉลี่ย 4.80 ± 0.53 3.87 ± 0.40

ภาพที่ 14 ความกว้าง (ก) และความสูง (ข) ของผลชาน้ำมันพันธุ์ C-O-E หุหนาน #1 และกวางสี #2

ค

ภาพที่ 15 น้ำหนักผล เปลือกและเมล็ดชาน้ำมันพันธุ์ C-O-E (ก) หูหนาน #1 (ข) และกวางสี #2 (ค) ปี 2557

ม.ค.-56	6.5	24.0	10.4	75
ก.พ.	19	26.3	11.2	73
มี.ค.	83.8	30.6	11.0	63
เม.ย.	42	31.5	13.3	66
พ.ค.	186.1	29.9	12.4	81
มิ.ย.	241.1	29.3	11.2	90
ก.ค.	397.5	30.0	9.3	91
ส.ค.	247.5	18.9	11.7	89
ก.ย.	468.5	17.9	16.8	93
ต.ค.	420.3	16.2	13.0	92
พ.ย.	43.8	15.5	10.4	91
ธ.ค.	26.4	10.8	8.0	81

ม.ค.-57	0	NA	8.1	79
ก.พ.	0	NA	10.3	67
มี.ค.	0	NA	12.9	56
เม.ย.	108.6	NA	13.6	68
พ.ค.	220	NA	12.0	80
มิ.ย.	224.7	NA	11.2	90
ก.ค.	276.9	NA	10.7	91
ส.ค.	216.9	NA	9.7	93
ก.ย.	227.4	NA	9.5	94
ต.ค.	121.3	NA	7.8	95
พ.ย.	78.2	NA	6.4	93
ธ.ค.	1.8	NA	8.5	88

หมายเหตุ NA = ไม่มีการบันทึกเนื่องจากเครื่องมือชำรุด

10. สรุปผลการทดลองและข้อเสนอแนะ

10.1 ความกว้างและความยาวของใบเพิ่มขึ้นแบบ simple sigmoid curve ใช้เวลาเฉลี่ย 28.5 วัน

10.2 การเปลี่ยนแปลงค่า Fv/Fm ratio และ SPAD unit ของใบในรอบปีมีเล็กน้อยและมีทิศทางการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน ดังนั้นปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบและความเครียดของพืชอาจไม่ใช่ปัจจัยหลักควบคุมการออกดอกของชา้ำมัน

10.3 ปริมาณ TNC ในใบเริ่มลดลงจากมกราคมจนถึงพฤษภาคม แล้วเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึงตุลาคม ปริมาณ TN ในใบมีการเปลี่ยนแปลงในรอบปีน้อยมาก การเพิ่มขึ้นของ TNC ในใบอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ควบคุมการออกดอกของชา้ำมัน

10.4 การติดผลของชา้ำมันปี 2557 ค่อนข้างต่ำ ชา้ำมันพันธุ์ C-O-E หูหนาน #1 และกวาสี #2 ติดผลเท่ากับ 20.93 23.68 และ 22.00% ตามลำดับ

10.5 น้ำหนักเมล็ด น้ำหนักเปลือกและน้ำหนักผลของชา้ำมันแต่ละพันธุ์แตกต่างกัน แต่รูปแบบการเพิ่มขึ้นน้ำหนักเป็นแบบ simple sigmoid curve และใช้เวลา 8-9 เดือนพัฒนาจนผลแก่เต็มที่

10.6 ผลชา้ำมันพันธุ์ C-O-E หูหนาน #1 และกวาสี #2 มีเมล็ด 4.80 3.87 และ 4.33 เมล็ดต่อผล ตามลำดับ

10.7 ในแปลงปลูกชา้ำมันของศูนย์วิจัยเกษตรหลวงเชียงใหม่ (โป่งน้อย) พบความแปรปรวนทางพันธุกรรมของต้นชา้ำมันเนื่องจากต้นที่ปลูกได้จากการเพาะเมล็ด ดังนั้นหากมีการคัดเลือกสายต้นที่มีผลผลิตสูงและคุณภาพน้ำมันดี จะเป็นอีกแนวทางในการพัฒนาพันธุ์ชา้ำมันที่เหมาะสมกับภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

10.8 การวิจัยเพื่อจัดการแตกใบอ่อนหรือหาเทคโนโลยีควบคุมการออกดอกและติดผลให้พร้อมกัน เป็นอีกแนวทางในการทำให้สามารถเก็บเกี่ยวชา้ำมันได้พร้อมกัน ซึ่งจะช่วยลดค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยวและพัฒนาปลูกเชิงพาณิชย์ได้

11. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

11.1 มีข้อมูลการเจริญเติบโต การออกดอกติดผลและพัฒนาการของผลชาน้ำมันในสภาพแวดล้อมของภาคเหนือตอนบน เพื่อเกษตรกรสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกปลูกและมีความรู้เบื้องต้นที่จะปลูกชาน้ำมันเชิงพาณิชย์

11.2 เกษตรกรผู้ปลูกชาน้ำมันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติดูแลรักษาให้สอดคล้องกับพัฒนาการพืช เช่น ให้น้ำและใส่ปุ๋ยอย่างถูกต้องเหมาะสมมากขึ้น

11.3 นักวิจัยยังอาจนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางวิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตชาน้ำมันของเกษตรกรในภาคเหนือตอนบนต่อไป

12. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณกลุ่มงานวิเคราะห์ฯ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 และสำนักวิจัยพัฒนาปัจจัยการผลิตทางการเกษตร กรมวิชาการเกษตรที่ช่วยดำเนินการวิเคราะห์ปริมาณ TNC และ TN ในใบชาน้ำมัน

13. เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ เจริญศิริ ปรีชา พากเพียร และพิชิต พงษ์สกุล. 2536. การวิเคราะห์ธาตุอาหารในพืช. คณะทำงานปรับปรุงมาตรฐานการวิเคราะห์ดิน พืช น้ำ และปุ๋ยเคมี 2536. ISBN: 974-7621-78-9. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ กรุงเทพฯ. 40 หน้า.

ทัศนีย์ อัดตะนันท์ จงรักษ์ จันทร์เจริญสุข และสุระเดช จินตกานนท์. 2537. คู่มือปฏิบัติการวิเคราะห์ดินและพืช.

ภาคปฐพีวิทยา คณะเกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประไพ ชัยโรจน์. 2544. การวิเคราะห์ไนโตรเจนในพืช. กลุ่มวิจัยเคมีดิน. คู่มือการวิเคราะห์ดินและพืช.

สันต์ ละอองศรี. 2551. การศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์ในใบชาสด. วารสารวิทยาศาสตร์การเกษตร. 39(3): 178-181.

สรวงจิตา ลิปิยมงคล. 2546. การวิเคราะห์ Nitrogen ในพืช. คู่มือวิธีมาตรฐานสำหรับการวิเคราะห์ดินและพืช. โครงการจัดตั้งเครือข่ายห้องปฏิบัติการวิเคราะห์ดินและพืช. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

Hodge, J.E. and B.T. Hofritter. 1962. Determination of reducing sugars and carbohydrates. p 380-394. In:

R.L. Whistler and M.L. Wolfrom (eds.) Methods in carbohydrate chemistry. Academic Press, New York.

Liang G., Yang C., Zhang J. and Yan X. 1988. On the leaf photosynthesis of *Camellia oleifera*. J. Zhejiang Forestry Sci. Technol. 8: 8-12.

Smith, D. 1969. Removing and analyzing total nonstructural carbohydrates from plant tissues.

Univ. Wisconsin Res. Rep. No. 41. 7p.

Song, T. and Zeng, F. 1991. Alternate bearing of oil tea trees and the biological features.

http://www.en.cnki.com.cn/Article_en/CJFDTOTAL-JLYJ199101004.htm open date 12/1/2015.

Uddling J., Gelang-Alfredsson J., Piikki K., Pleijel, H. 2007. Evaluating the relationship between leaf chlorophyll concentration and SPAD-502 chlorophyll meter readings. Photosyn. Res. 91:37-41.

14. ภาคผนวก

14.1 ภาคผนวกที่ 1 การวิเคราะห์ปริมาณ TN ในพืช

การวิเคราะห์ปริมาณไนโตรเจนในห้องปฏิบัติการวิเคราะห์พืชจะใช้ Kjeldahl method เมื่อย่อยสลายพืชด้วยกรด H_2SO_4 โดยใช้ตัวเร่ง (catalyst) แล้ว สารประกอบอินทรีย์ไนโตรเจนเปลี่ยนเป็น $(NH_4)_2SO_4$ จากนั้นจึงวิเคราะห์ NH_4^+ โดย

1. การกลั่นแล้วไนเตรท

ละลาย NaOH จำนวน 400 gm. ในน้ำกลั่น ปริมาณ 600 ml ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น แล้วปรับปริมาตรเป็น 100 ML.

ละลาย H_3BO_3 จำนวน 20 gm. ในน้ำร้อน ปริมาณ 700 ml. ทิ้งไว้ให้เย็นเตรียม mixed indicator solution โดยละลาย bromocresol green จำนวน 0.132 gm. และ methyl red จำนวน 0.066 gm. ด้วย ethanol ใน Volumetric flask

ขนาด 200 ml.เติม ethanol 200 ml., mixed indicator 20 ml. และ Boric acid 700 ml. ลงใน Volumetric flask ขนาด 1000 ml. เขย่าของผสมให้เป็นเนื้อเดียวกัน เติม 0.05 N NaOHลงไปทีละ 2-3 หยดให้ pH ประมาณ 5 ทดลองโดยนำ สารละลายนี้ 1 ml. ผสมกับน้ำกลั่น 1 ml. จนสีของที่ทดสอบเปลี่ยนเป็นสีเขียวอ่อน (pale green) แล้วจึงปรับปริมาตร สารละลายมาตรฐาน H₂SO₄ความเข้มข้น 0.05 N

ใช้ Pipette สารละลายที่ได้จากการย่อยสลายตัวอย่างปริมาณ 10 ml. ใส่ลงไปในหลอดกลั่น (distillation tube) เติม 40%NaOHปริมาณ 10 ml. ทำการกลั่น ทำให้ไนโตรเจนซึ่งอยู่ในรูปของ (NH₄)₂SO₄จะถูกเปลี่ยนเป็น NH₃เก็บ NH₃ ที่ กลั่นได้ ซึ่งจะออกมาในรูปของ NH₄OH ด้วย Boric acid indicator solution 5 ml. ใน Erlenmeyer flask ขนาด 50 ml. กลั่นจนกระทั่งได้สารละลายปริมาตร 20 ml.นำไปไทเทรตด้วย สารละลายมาตรฐาน H₂SO₄ 0.05 N จนถึงจุดยุติ (end point) สีของสารละลายเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีม่วง บันทึกปริมาณกรดที่ใช้ไทเทรต แล้วคำนวณหาปริมาณไนโตรเจนในพืช

$$\% N = \frac{(A - B) \times C \times (14/1000) \times T \times 100}{W \times D}$$

WxD

A = ปริมาณกรด H₂SO₄ ที่ใช้ไทเทรต (ml.)

B = ปริมาณกรด H₂SO₄ ที่ใช้ไทเทรต blank(ml.)

C = ปริมาณnormality ของกรด

D = ปริมาณสารละลายตัวอย่างที่นำมากลั่น (ml.)

T = ปริมาณสารละลายตัวอย่างทั้งหมดที่ได้จากการย่อยสลาย (ml.)

W = น้ำหนักตัวอย่าง (gm.)

*= gm equivalent weight ของ nitrogen

14.2 ภาคผนวกที่ 2 การวิเคราะห์ปริมาณ TNC พืช

1. การเตรียมสารละลายมาตรฐาน

นำสารละลาย standard D-glucoseเข้มข้น 0-0.1 มก./มล.ปริมาตร 1 มล.ใส่ในหลอดทดลอง เติม Nelson's alkaline copper reagent จำนวน 1 มล. เขย่าให้เข้ากันปิดด้วยแผ่นอลูมิเนียมฟอยด์นำไปต้มใน water bath ที่อุณหภูมิ 100°ซ นาน 20 นาทีแล้วทำให้เย็นโดยนำไปแช่ในน้ำเย็นเติมArsenomolybdic acid reagent ปริมาตร 1 มล.เขย่าจน ตะกอน Cu₂O ที่เกิดขึ้นละลายหมดแล้วปรับปริมาตรสารละลายเป็น 10มล. โดยเติมน้ำกลั่น เขย่าให้เข้ากันแล้ววางทิ้งไว้ที่

อุณหภูมิห้อง 30 นาที จากนั้นนำสารละลายไปอ่านค่าดูดกลืนแสงด้วยเครื่อง Spectrophotometer ที่ความยาวคลื่น 540 นาโนเมตร นำค่าที่ได้มาเขียนเป็นกราฟมาตรฐาน (standard curve) โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้นของ glucose (แกน X) กับค่า absorbance (แกน Y)

2. การวิเคราะห์ตัวอย่างพืช

นำสารละลายตัวอย่างปริมาตร 1 มล. ใส่หลอดทดลองแล้วใส่สารเคมีที่ใช้ในการวิเคราะห์เช่นเดียวกับการเตรียมสารละลายมาตรฐาน นำสารละลายตัวอย่างไปอ่านค่าดูดกลืนแสงด้วยเครื่อง Spectrophotometer ที่ความยาวคลื่น 540 นาโนเมตร โดยเปรียบเทียบความเข้มข้นสารละลายตัวอย่างกับสารละลายมาตรฐาน D-glucose ซึ่งทราบความเข้มข้นแล้ว หน่วยเป็นมก.D-glucose ต่อกรัม น้ำหนักแห้ง

ปริมาณ TNC = $\frac{\text{ความเข้มข้น D-glucose (มก.)} \times \text{ปริมาณสารละลายหลังปรับ pH เป็นกลาง (50 มล.)}}{\text{น้ำหนักแห้งของตัวอย่าง (ก.)} \times \text{ปริมาตรสารละลายตัวอย่างที่นำไปวิเคราะห์ TNC (1 มล.)}}$

น้ำหนักแห้งของตัวอย่าง (ก.) $\times$ ปริมาตรสารละลายตัวอย่างที่นำไปวิเคราะห์ TNC (1 มล.)